

Деякі аспекти місійної праці ієромонаха Миколая Чарне- цького

Михайло ДИМИД

Вступ

Як плід короткого дослідження висвітлю кілька аспектів місійної праці бельгійсько-русинської віце-провінції Згромадження Найсвятішого Избавителя на Волині. Це 1926–1932 роки – час, коли там служив священномученик Миколай Чарнецький як настоятель монастирів у Костополі й Ковелі. Він і пізніше служив на Волині й Поліссі, але вже в єпископському сані. Як відомо, 1931 року Римський архієрей Пій XI призначив його титулярним єпископом Лебедським і Апостольським візитатором для вірних візантійсько-слов'янського обряду в Польщі (поза Львівською митрополічною провінцією)¹.

Для написання цієї праці я проаналізував чотири документи із архіву Лювенського католицького університету, які знайшов і передав мені ієромонах Руслан Піх, за що йому щиро вдячний. Це такі документи: 1. “Звіт про перші труди, започатковані преподобним отцем Чарнецьким для повернення православних, в дієцезії Його преосвященства монсеньора Шельонжека, єпископа м. Луцьку на Волині” (Миколай Чарнецький, 1926); 2. “Звіт про сучасний стан Унії в Польщі, особливо на Волині” (Річард Костенобель,

---

¹ Миколай (Чарнецький): Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії // [http://uk.wikipedia.org/wiki/Миколай_\(Чарнецький\)](http://uk.wikipedia.org/wiki/Миколай_(Чарнецький)).

1929); 3. “Його ексцеленції монсенйорові д’Ербіні. Президентові Комісії щодо Росії” (Йосиф Гекіре, 1932); 4. “Діло Унії в Польщі: Пастирське послання” (Генрик Пшезьдзецкий, 1932).

Документи

I. Першим рукописом є “Звіт про перші труди, започатковані преподобним отцем Чарнецьким для повернення православних, в дієцезії Його преосвященства монсенйора Шельонжека, єпископа м. Луцька, на Волині” (в оригіналі “Relation des premiers travaux, tentés par le R.P. Czarnecky pour le retour des Orthodoxes dans le diocèse de S. Excellence Monseigneur Szelażek, évêque de Luck, en Wolhynie”). Написаний рукою у серпні 1926 року, описує події від квітня до серпня 1926 року. В документі із чотирьох аркушів, без дати, адресата, підпису, йдеться про ієромонаха Миколая Чарнецького в третій особі. Однак складається враження, що він сам писав його французькою мовою. Оригінал зберігається у Katholieke Universiteit Leuven².

На підставі тексту можемо довідатися про ініціативу місії, її ресурси, інструменти і плоди. Виглядає, що *ініціатива місії* йде від римо-католиків. Миколай Чарнецький діє на Волині на запрошення римо-католицького польського єпископа м. Луцька Адольфа-Петра Шельонжека (1865–1950)³. Цей ієрарх “запросив бельгійських редемпто-

² Katholiek Documentatie en Onderzoekscentrum in Leuven: Archief Noord-Belgische Provincie van de Congregatie van de Allerheiligste Verlosser (Redemptoristen) (далі: KADOC, ANBPCAV), 4.10.1.1.

³ “Адольф-Петро Шельонжек (пол. *Adolf Szelażek*; *1 серпня 1865, Сточек-Луковський – †9 лютого 1950, Бежлів) – луцький [римо-] католицький єпископ у 1925-1950 рр. Народився 30 липня (1 серпня)

ристів східного обряду, замешканих у Збоїсках (Львів) для допомоги в його зусиллях для повернення православних”.

Людський ресурс для місії забезпечують редемптористи. Миколая Чарнецького висилає у підпорядкування єпископа Шельонжека віце-протоігумен русинської віце-провінції Згромадження Найсвятішого Ізбавителя – Йосиф Схрайверс⁴. Це сталося 3 квітня 1926 року. Цю віце-про-

---

1865 р. у Сточку Луковському у Плоцькій дієцезії. Навчався у Желехові та Седльце, потім у духовній семінарії в Плоцьку (1885-89 рр.). Священницький сан прийняв 26 травня 1888 р. Після року пастирської праці в Плоцьку продовжив навчання в Духовній академії в Санкт-Петербурзі (1889-95 рр.). Після повернення до Плоцька працював у місцевій дієцезіальній курії, у якій спочатку був нотаріусом, а потім канцлером. Працював також у єпископському суді та викладав у семінарії, в якій сам раніше навчався. У 1904 р. став плоцьким каноніком, у 1909 р. – ректором місцевої семінарії. 29 липня 1918 р. преконізований титулярним єпископом Барка і плоцьким суфраганом. Хіротонію прийняв 24 листопада 1918 р. у Плоцьку з рук місцевого ординарія Антонія-Юліана Нововейського. 14 грудня 1925 р. був перенесений на Луцьке єпископство, правити дієцезією почав 24 лютого 1926 р. У 1927 р. провів дієцезіальний синод. 14 грудня 1927 р. отримав від папи Пія XI декрет про встановлення св. Терези від Дитяти Ісуса покровителькою єпископства. У 1936 р. заснував нове чернече згромадження, покровителькою якого була ця ж свята. Реорганізував єпископську курію, у 1928 р. відкрив дієцезіальну друкарню. 3/4 січня 1945 р. арештований комуністичним режимом СРСР (за відмову покинути Луцьк), ув'язнений у Києві. Звільнений 15 травня 1946 р. і примусово депортований до Польщі. Спочатку перебував у Кельце, потім переїхав до Бежглова біля Торуня. Там помер 9 лютого 1950 р. і похований у торунському костелі св. Якова. Консультор Ватиканської Конгрегації у справах Східних Церков. Автор численних богословських праць”. Шельонжек Адольф-Петро: Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії//http://uk.wikipedia.org/wiki/Шельонжек_Адольф-Петро.⁴ “Схрайверс Йосиф (Schrijvers Jozef), народився 19 грудня 1876 року в містечку Зутендаль в Бельгії. Після закінчення колегії св. Йосифа в Гассельті в 1894 році вступив до Згромадження [Чину Найсвятішого Ізбавителя], а вже наступного року, після річного новіціату, дня 6 жовтня склав перші обіти. Опісля слідувало шестирічне навчання в семінарії редемптористів у Боплато, під кінець якого, 2 жовтня 1900 року, Йосиф

вінцію названо “львівською” 1936 року на Генеральній капітулі Згромадження Найсвятішого Ізбавителя в Римі. До того часу її називали “русинською”.

Інструментами місії – це переконування православних, відвідування громад, укорінення монахів і захист уніатів. Ось що пише автор: “Першим заняттям о. Чарнецького було приготування до відступництва деяких монахів, які хотіли повернутися до Унії”. Така подія трапилася 1 травня 1926 р. Діяльність ґрунтувалася на трьох засадах: “1. Примат і непомильність Римського Архієрея; 2. Непорочне Зачаття Пресвятої Діви Марії; 3. Індульгенції”. За твердженням ієромонаха Миколая, “аргументи” на користь тих римо-католицьких постанов, він брав із старослов’янських “літургійних книг”, що спричиняло “здивування” слухачів. Другою справою, якою займався ієромонах Чарнецький, було відвідування сіл поблизу Кременця, Ковеля, Берестечка, Рівного, Почаєва, де, як він

став священником. Перші сім років свого священства він провів у тій же семінарії як викладач філософії, а наступні шість як префект студентів. У тому ж часі він розпочав письменницьку діяльність. Літо 1913 року розпочинає цілком нову сторінку в житті молодого священника. Він з групою співбратів їде до Галичини, тоді це частина Австро-Угорської імперії, щоб заснувати східну вітку Згромадження редемптористів на цих землях. З 1914 року о. Йосиф є настоятелем малої спільноти в Уневі і залишиться настоятелем редемптористів у Галичині аж до 1933 року. За цей час спільнота виросла чисельно, відкриті нові монастирі. Крім настоятельського служіння він продовжував апостольство пера духовним проводом багатьох осіб. На початку 1920-х р., за дорученням вл. Й. Коциловського, був візитатором Згромадження сестер св. Йосифа, а пізніше став візитатором всіх жіночих монастирів УГКЦ. У 1933 році архімандрит призначив його протоігуменом бельгійської провінції, а в 1936 р. був обраний на генерального дорадника і переїхав до Риму, де він і трудився до самої смерті 4 березня 1945 р., на 69-му році життя, 50-му перших обітів, 46-му році вічних обітів, та 45-му році священства”. Піх Р. Некролог Львівської Провінції Згромадження Редемптористів. Львів: Скриня. 2013, 26-27.

зазначав, “був деякий вигляд повернення до Унії”. Третім способом провадження місій була імплементація чернечої спільноти, оскільки ієромонах був переконаний, що “служіння редемптористів буде, напевно, плодове на Волині”, “це станеться, коли вони зможуть проповідувати місії і там будуть мешкати стабільно”. Четверте – це захистити “уніатів, які дуже виставлені до схизми”.

Плоди місії відомі з інших джерел, в яких читаємо, що внаслідок праці ієромонаха Миколая 19 жовтня 1926 року в Костополі була заснована перша волинська станиця Згромадження Найсвятішого Избавителя, яку 11 вересня 1927 року перенесли до кращого приміщення у м. Ковелі⁵. 16 січня 1927 року туди їде ієромонах Річард Костенобель, щоб служити настоятелем до 1931 року⁶.

II. Автором другого рукопису, який я досліджував, є ієромонах Річард Костенобель. Він має таку назву: “Звіт про сучасний стан Унії в Польщі, особливо на Волині”

---

⁵ Піх Р. Каталог Львівської Провінції Згромадження Найсвятішого Избавителя. Львів: Скриня, 2013, с. 37-39.

⁶ Chronica localia collegia ad B. M. V. Septem Dolorum in Kowel. 4.10.6. Запис за 1930 р. // KADOS, ANBPСAV, 4.10.6. “Костенобель Річард (Costenoble Richard), народився 13 грудня 1885 року в Koekelare, Бельгія. У 1907 р. він вступив до монастиря редемптористів, відбув рік новіціату і 29 вересня 1908 р. склав перші обіти, розпочавши опісля навчання в семінарії. [Переїські] свячення отримав 29 вересня 1913 р., і вже наступного року зголосився їхати в Галичину, але війна стала на заваді. Весною 1919 р. отець Річард їде до Канади, де служить в Йорктоні та в Комарно. 15 вересня 1922 р. він є вже в Галичині і стає тут магістром новиків та першим ігуменом монастиря св. Альфонса в с. Голоско. Тут він трудиться до осені 1926 р. 16 січня 1927 р. їде на Волинь у Костопель як настоятель новоствореної спільноти. З 1927 по 1931 р. отець Річард є в Ковелі. Під кінець весни 1931 р. він повертається до Бельгії, у Брюсселі влаштовує каплицю св. Володимира і служить для українських емігрантів. Таке служіння тривало більше 40 років аж до дня його смерті, яка настала 12 травня 1975 р., на 90-му році життя, 67-му році перших обітів, 64-му році вічних обітів та 62-му році священства.” Піх Р. Неколог..., с. 49.

(в оригіналі “Rapport sur l'état actuel de l'Union en Pologne surtout en Volhynie”). Це 15 сторінок французького рукопису, датованого 5 травня 1929 року і підписаного ієромонахом Річардом Костенобелем⁷. Оригінал зберігається у Лювенському католицькому університеті⁸. З цього дуже детального звіту можемо довідатися про об'єкт місії, її керівництво, засоби, перешкоди, межі, наслідки відсутності місій, методи й обмеження, філософські підвалини, неканонічні аспекти місій, критику, обряд і храми.

Ієромонах Річард починає рапорт із питання про *об'єкт місії* – для кого призначені місії редемптористів на Волині? Його відповідь подвійна: 1) для “греко-католиків, які емігрували з Галичини”; 2) для “мільйонів емігрантів католиків, які [на Волині] засуджені до втрати своєї віри”.

Щодо *керівництва місії* автор зауважує, що для праці серед православних треба мати іншу “систему керування”. Він пише, що “без ієрарха східного обряду, не можна думати про Унію”, “бо ми весь час бачили як [римо-католицький] єпископ егоїстично користався нашою працею”. Ієромонах Річард далі зазначає: “Багато [з православних священиків] заявляють про свою готовість перейти до унії із своїми вірними, якщо б вони могли підлягати юрисдикції монсеньйора Шептицького. О, як шкода, що не можна використати цього великого Митрополита! Поляки паралізують його вплив, бо він уособлює святу Унію такою, якою вона має бути, а яку вони поборюють”⁹.

---

⁷ A. Deboutte. Leven van Richard Costenoble, redemptorist, 1885-1975. Том 4 з серії “Vier Costenoble's priester en missionaris”. / Leuven: Alfr. Deboutte, 1979, с. 208.

⁸ KADOC, ANBPCAV, 4.10.1.1.

⁹ “Bon nombre de ceux-ci, se disent prêts à passer à l'union avec leurs fidèles, s'ils pouvaient se mettre sous la juridiction de Monseigneur Szeptycki. Ah! Que c'est dommage qu'on ne puisse pas profiter de ce grand Métropolitain. Les polonais doivent paralyser son influence, parcequ'il personnifie l'Union Sainte, telle qu'elle devrait être et que eux combattent”

Для того, щоб були засоби для місії, потрібна “стала фундація”, яка постачала б фінанси для приїзду більшої кількості місіонерів, регулярного чернечого життя. Також необхідна власна юрисдикція, щоб парохії могли із уповноваженням вділяти Таїнства хрещення та шлюбу, все записувати у власні метричні книги.

Є також *перешкоди місії*. Це “польські священники, особливо польські єпископи, якими майже завжди керують політичні погляди, ідея абсорбування і знищення, завжди прив’язані до химерних проектів все підпорядкувати єдиному адміністративному механізмові”. Трудність для греко-католиків була меншою серед православних порівняно з римо-католиками. Серед православних ситуація виглядала так: “польську унію” ненавидять радше через “попів, які навернулися зі схизми, де вони майже всі погано поводитися”. “Вони тільки те й роблять, що в різних дієцезіях жаліються на ізоляцію, нерозуміння, серед яких вони перебувають у цій унії, найчастіше її компрометуючи і за певний час повертаючи до православ’я”.

Наслідки відсутності місії приводять до того, що “через те, що немає ієрархії східного обряду, ті, що розуміють плачевний стан, в якому вони перебувають у Православній Церкві, щороку кількома сотками переходять до різних протестантських сект, штундистів, баптистів або втрачають віру”.

Із досвіду редемптористів *межі місії* є такими: “ми допомагаємо збереженню навернених, зокрема, ми намагаємося зорганізувати і зберегти емігрованих греко-католиків, покинутих між православними. і користати із нагоди, щоб вивчити на місці спосіб праці для навернення православних у майбутньому”.

Для того, щоб був хоч малий результат, потрібно зрозуміти *метод і обмеження місії*. Ієромонах Костенобель

пише, що “це не через зближення їх до латинського обряду, що вони стануть кращими католиками, але через вдихання внутрішнього християнського життя”. І продовжує: “Вина латинських католиків, на яких особливо лягає підозра східних проти латинського обряду, бо через їхню столітню поведінку вони користають із святої Церкви, католицизму, латинської Церкви, такої святої справи, щоб досягнути своєї політичної мети, щоб полонізувати, щоб зберегти монополію [римо-] католицизму і щоб могли користуватися всіма привілеями протекції Риму”. “Замість того, щоб працювати для більш інтенсивного християнського життя, не торкаючись без реальної потреби до обряду, звичаїв, привілеїв, які в минулому продукували стільки великих християн і святих, вони приводять до збайдужіння народу до уніатської Церкви, щоб його штовхати до православ'я”. “Будуть потрібні століття терпеливості й тактовності, щоб виправити помилки минулого”. “Зрештою, відмінність мов, а особливо тотальне ігнорування східного обряду і звичаїв цього народу, унеможлиблюють для латинників всякий плідний прозелітизм”.

Для ієромонаха Річарда *філософські підвалини місії* серед православних записані у двотомнику французького бенедиктинського монаха Альфонса Гепена (Alphonse Guépin, 1836–1917): *Saint Josaphat, archevêque de Polock, martyr de l'unité catholique, et l'Église grecque unie en Pologne*, («Святий Йосафат, архієпископ полоцький, мученик католицької єдності й об'єднаної грецької Церкви в Польщі»), виданого в Poitiers (Henri Oudin, 1874).

На місії можна теж натрапити на *неканонічні аспекти*. Серед різноманітних труднощів, які іноді трапляються, треба діяти поза усталеними законами. Читаємо: “Латинський єпископ м. Луцька завжди відхиляв квазі-парохіяльну юрисдикцію, без якої в таких умовах всяка

праця стає неможливою”. “У жовтні 1928 року один монах виїжджає до колонії села Озютичі (Локачинського району), щоб благословити шлюб. Він отримав звільнення від проголошення оповідей, але треба було ще просити уповноваження латинського пароха благословляти шлюб. Цей захотів, щоб наречені приїхали до нього. Все було готовим до шлюбу, а парох мешкав за кілька кілометрів. Монах, передбачаючи наслідки такого демаршу, вдає, що нічого не сталося і благословив шлюб. Після цього будуть потрібні місяці, щоб про це повідомити єпископську курію, де ніколи цього не зрозуміють!” Таких казусів було багато: “21 січня 1929 року. Що робити? Хіба їх одружити, не звертаючись до латинського пароха”; “24 січня 1929 року. Коли через два тижні монах приїхав, щоб благословити шлюб, ще не було відповіді. Наступного дня після звершення шлюбу монах на кареті сам їде до латинського пароха, який наївно зізнається, що не знав про присутність католицьких священників східного обряду в околиці. Ось чому лист залишався без відповіді”.

У вищезазначеному рукописі знаходимо також *критику місії*: “Треба написати кілька книг, щоб розповісти про всі труднощі, які приносить служіння на місіях на Волині. На жаль, більшість із них походять від тих, які мали б полегшити і допомогти у справі утвердження і наврнення, яка дуже складна серед тих бідних душ, залишених посеред найбільших небезпек”. “Надумані труднощі внаслідок непослуху Риму. Якщо латинські парохі почали б слухатися Риму, це був би кінець всіх труднощів”. “Бідний Ісус Христос! – сказав би св. Альфонс”.

Навіть таке питання, як *обряд місії*, не було цілком узгоджене. Читаємо: “Однак треба відхилити з великою турботою всіх тих, які перетворили б унію у патріотичну справу, чи тих, які хотіли б формувати схизматиків на основі місцевих звичаїв Галичини”.

Важливе питання про *храми для місії*. Ієромонах Костенобель пише, що “в більше, ніж одному місці можна було б починати від відбирання православного храму, що колись був уніатським. Часто навіть православні нас до того заохочують. Ми думаємо, що в загальному це не є добрим методом, він виглядає більш ефектним, вимагає менше грошових вкладів, виглядає, що праця швидше виконується... Краще жити в мирі, служити в бідній халупі і притягати вірних через вищість католицької релігії, решта прийдуть, коли навернуться”.

III. З наступного документа під назвою “Його ексцелленції монсеньйорові д’Ербіньї, президентові комісії щодо Росії” (в оригіналі “A Son Excellence Monseigneur d’Herbigny. Président de la Commission pour la Russie”) довідуємося вже менше. Документ написаний ієромонахом Йосифом Гекіром (Joseph Chekier) на вісім сторінок, машинописом, місце і дата зазначені рукою (Ковель 1932), французькою мовою, зберігається у Лювенському католицькому університеті¹⁰. Тут лише дві цікаві теми – це тактика і зміни на користь місії.

Щодо *тактики місії* ієромонах Йосиф Гекіре вважає такі принципи дуже важливими: 1) галицьке походження місіонерів; 2) підпорядкування галицьким настоятелям, зв’язок із Шептицьким; 3) пошана до місцевих вірувань і традицій; 4) слідування синодального обряду.

Теж приємно побачити, що настали *зміни на користь місії*. 29 червня 1929 року була дозволена “звичайна парохіяльна юрисдикція”, правда, це сталося завдяки інтервенції нунція Римського Престолу. А через два роки (15 вересня 1931 року) вже надійшов письмовий дозвіл єпископа Шельонжека на “канонічне заснування монастиря”. Це також після “наказу Папської комісії “щодо Росії””.

¹⁰ KADOC, ANBPCAV, 4.10.1.1.

IV. Останній документ, про який хочу зазначити у цьому дослідженні, – це друкована у Варшаві брошура під заголовком “Діло Унії в Польщі: пастирське послання” (в оригіналі “L’Oeuvre de l’Union en Pologne: Lettre pastorale. Varsovie, 1932-40 р.”). Її автор – Генрик Пшездзецкий (Henryk Przeździecki, 1873–1939¹¹), єпископ Седльце (Сідлець) чи Підляшшя (1918–1939)¹². Звідси ми довідуємося про те, що справді був великий спротив польського римокатолицького духовенства щодо провадження місій серед греко-католиків і православних. Причина – ненависть до українського та небажання визнати навіть формальну владу свого ієрарха над східними католиками тих регіонів. Єпископ Генрик Пшездзецкий захищає потребу створення двох єпархій “обряду східно-слов’янського”, бо дотепер “у великій частині нашої країни відсутня нормальна церковна ієрархія східного обряду”¹³. Він вбачає призначення Миколая Чарнецького Апостольським візитатором

---

¹¹ Do 1939 roku na terenie diecezji siedleckiej zorganizował 10 parafii neounickich w: Bublów-Pawłowie, Dokudowie, Holi, Kodniu, Kostomiotach, Poioskach, Szystce, Terespolu, Zabiociu i w Białej Podlaskiej. Henryk Przeździecki (biskup): Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії // [https://pl.wikipedia.org/wiki/Henryk_Przeździecki_\(biskup\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Henryk_Przeździecki_(biskup)).

¹² “В 1924 году Римский папа Пий XI издал буллу “Pro recto et utili”, которой упразднил епархию Янува-Подляского, преобразовав её в епархию Седльце и Хенрик Пшездзецкий стал её первым епископом. Хенрик Пшездзецкий занимался активным прозелитизмом православных, проживавших на территории его епархии. В 1924 году он получил в Ватикане апостольскую инструкцию “Zelum Amplitudinis”, которая позволяла ему заниматься обращением православных в католицизм. По инициативе Хенрика Пшездзецкого была основана так называемая неоунистская Церковь византийско-славянского обряда. Хенрик Пшездзецкий стал первым ординарием этой церкви.” Пшездзецкий, Хенрик: Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії // https://ru.wikipedia.org/wiki/Пшездзецкий,_Хенрик.

¹³ Henryk Przeździecki. L’Oeuvre de l’Union en Pologne: Lettre pastorale. Varsovie 1932, с. 33.

як плід досвіду нового Римського архієрея Венедикта XV, який з 1918 року служив у Польщі як Апостольський візитатор, а згодом нунцій аж до приходу більшовиків¹⁴. Це сталося “внаслідок прохання, надісланого Його Святості 26 квітня і 2 липня 1930 року єпископами, зацікавленими питанням Унії в обряді візантійсько-слов'янському”¹⁵. (Тут вбачається відмінність з греко-католицьким обрядом)¹⁶. Важливо, що Римський Архієрей міг вільно номінувати Апостольського візитатора, бо це не було передбачено в Конкордаті арт. XI, що це “пост”, про який треба попередньо домовлятися із польською державою. Єпископи, які писали листа до Папи, “були переконані, що вірні цього обряду вважали несправедливістю той факт, що не мали єпископа свого обряду”¹⁷.

Висновок

У тих регіонах на Волині, де (як ми читаємо з документів) поляки знущалися із релігійної приналежності русинів (греко-католиків), створюючи їм нестерпні умови, які з часом змушували людей переходити до інших конфесій, згодом закоренилася Українська Повстанська Армія і Армія Крайова, розвинулася обопільна етнічна чистка серед українців і поляків. Це рана на тілі двох народів і Церков, яку нині називають “Волинською трагедією”. Можливо, треба заглибитися у практичне шельмування¹⁸, про яке

---

¹⁴ Там само, с. 34.

¹⁵ Там само, с. 35.

¹⁶ Там само, с. 10.

¹⁷ Там само, с. 36.

¹⁸ Шельмувати – виражати осуд, паплюжити; Таврувати кого небудь ганьбою, звинувачуючи у нечесному поведженні.

ми довідуємося із життя редемптористів, щоб краще зрозуміти причини конфлікту, кому та за що треба перепрошитися, щоб дійти спільного читання історії на будівництво майбутніх добросусідських відносин.

Щодо єпископа Миколая Чарнецького, то ми дізнаємося, що в 1926–1932 роках його уповноваження залежали винятково від Римо-Католицької Церкви та її ієрархії (римської і польської) і *stricto sensu*, він не був єпископом цієї структури, яку ми нині називаємо Українською Греко-Католицькою Церквою, а тоді вона називалася “греко-католицьким обрядом”. Митрополит Андрей в одному листі до секретаря Конгрегації для Східних Церков, кардинала Євгена Тіссерана (від 22 червня 1942 року) описує цю ситуацію дуже гострими словами: “Екзарх Антоній [Неманцевич], а не менше монсеньор Николай, обидва констатували, що Унія чи “Ново-Унія”, названа “польською” в східних краях Польщі, була майже вповні ліквідована не так через большевицькі переслідування, як через факт її дебільності й абсолютного браку популярності”¹⁹.

Поворот до природи речей настав 17 вересня 1939 року²⁰, коли митрополит Андрей Шептицький призначив єпископа Чарнецького “апостольським екзархом для Волині, окупованої частини Полісся, Холмських і Підляських земель”²¹. А через рік (19 вересня 1940 року), митро-

---

¹⁹ “Par le fait de sa débilité et du manqué absolu de popularité”. “Звіт Митрополита Андрея для кард. Е. Тіссерана (22.6.1942) про Собори Екзархів, їх труднощі і прохання” // Іван Хома. Собори Екзархів у Львові 1940-1941 // Богословія 44 (Рим 1980), с. 131-180 (175).

²⁰ “Папа Пій XII 22 листопада 1941 року потвердив встановлення чотирьох екзархатів” // Іван Хома. Собори Екзархів у Львові 1940-1941, с. 172. Слід також звернути увагу на те, що дата 17 вересня 1939 р. була “знаковою” для Західної України – прихід “визвольної” советської влади, початок жаху, терору і репресій, які вже декілька років буяли на Сході.

²¹ “Письмо Екзархів з 24 січня 1941 року до кард. Євгена Тіссерана,

полит Андрей разом із екзархами видали “Декрети Собору Екзархів”, де в арт. 15 чітко пишуть: “Канони кодексу канонічного права і всі декрети, якими керується дисципліна й адміністрація Латинської Церкви, не зобов’язують екзархати, хіба певний закон відноситься до Східної Церкви згідно з волею найвищого законодавця...”²².

Нехай історії з життя блаженного священномученика Миколая будуть дороговказами для того, щоб Церкви, народи й держави не повторювали в сучасності й майбутньому помилки минулих поколінь.

секретаря Східної Конгрегації” // Іван Хома. Собори Екзархів у Львові 1940-1941, с. 151. У цьому листі написано, що 22 листопада 1939 р. папа Пій XII “потвердив для певності (*ad cautelam*)” призначення екзархів митрополитом Андреем, і сам надав їм зобов’язання. Для Миколая Чарнецького – це була “Волинь, Полісся окуповане советами, і Підляшшя”. Митрополит Андрей, на основі повноважень, наданих йому папою Пієм X і затверджених папою Венедиктом XV, також назначив Йосифа Сліпого екзархом Східної (Великої) України, та ігумена Климента Шептицького екзархом Росії й Сибіру, а рік пізніше, 17 вересня 1940 р., ієромонаха Антонія Неманцевича, екзархом Білорусі.
²² *Decreta Concilii ab Apostolicae Sedis Exarchis Ritus Byzantini-Slavi diebus 18 et 19 /5 et 6 vet. styli/ mensis Septembris A.D. 1940 Leopoli peracti* // Іван Хома. Собори Екзархів у Львові 1940-1941, с. 155–164. Український переклад арт. 15 тут: Іван Дацько. Екуменічна й еклезіологічна думка патріарха Йосифа // http://www.ecumenicalstudies.org.ua/sites/default/files/docs/Ekklesiologia_Slipoho.pdf